

## УЧЕЊЕ ЈЕЗИКА КРОЗ ИГРУ У АКТИВНОСТИМА РАЗВОЈА ГОВОРА ПРЕДШКОЛСКЕ ДЈЕЦЕ

Дајана Перишић  
Раденка Ковачевић

*Апстракт:* Предмет овог рада је усмјерен на активности развоја говора предшколске дјеце кроз игру. Добро је познато да је игра нешто што је типично за дјецу и нешто из чега она најбољи и најједноставнији начин уче. Данас је у примјени тзв. холистички приступ када је ријеч о учењу и развоју у предшколском васпитању и образовању. Овакав приступ подразумијева бројне области сазнања, утичући на различите аспекте развоја дјетета. Оно што на самом почетку треба истаћи јесте да је говорни развој дјетета изузетно комплексан процес. Да би се он одвијао како треба, потребно је да особе у окружењу дјетета буду добри говорни узор. Рад садржи преглед досадашњих истраживања на тему развоја говора предшколске дјеце, као и приједлог конкретне активности. У раду се такође настоји указати и на значај језичких и говорних игара у функцији развоја говора, као и примјену таква у функцији развоја говора.

*Кључне ријечи:* говор, језик, игра, предшколски узраст

### УВОД

Да би дијете научило говорити, нису му потребне посебне вјештине, помагала и упуте. Умјесто свега наведеног, основно средство које је дјетету потребно за правилан говорно-језички развој је, прије свега, породица, а касније и васпитачи као добар говорни узор. У раном дијетињству дијецца све што чују, упијају и памте, а касније понављају и користе. Стога је врло важно дијетету обезбиједити здраво и емоционално стабилно окружење, у којем ће брже савладати основе језика и говора, које ће касније моћи свакодневно користити и надограђивати. Језичке игре су добар алат за побољшање језика и говора. Оне постоје да би дијете кроз игру научило своје основе и да би дијете пијре свега развијало језик и говор, а затим креативност и машту.

Говор је виша психолошка активност човјека која му омогућава да путем система знакова и симбола саопштава другим људима своја знања, осјећаје, потребе и мишљење. Основни симболи у људском говору су ријечи, а његова најважнија функција је комуникација. (Старц, Чудина Обрадовић, Плеша, Профаца и Летица, 2004). Подстицање и развијање дијечјег говора првенствено је одговорност родитеља од рођења, а касније и васпитача, јер су дошла времена када дјецца већи део дана проводе са васпитачима у вртићима, а не са родитељима код куће. Веома је важно да дијецца будемо прије свега добар говорни узор, али и подстичемо учење кроз игру. Језичке игре су један од главних помагача у развоју говора дјеце у вртићу и предшколској доби.

Према Пети-Стантићу и Велички (2008), дефинишемо их као све игре у којима је средство изражавања језик у свим његовим појавним облицима. Осим васпитачима, језичке игре могу увелике помоћи и родитељима јер су једноставне за имплементацију. Код њих се дијете не мора осјећати као да је присиљено нешто научити, јер се њима углавном игра у друштву. Дијете није фокусирано само на једну ствар, а понављање може бити забавно, а не заморно, јер су одређени елементи игре увијек присутни.

Институционални предшколски одгој и образовање подстиче развој укупних потенцијала дјете раног узраста, што је један од битних момената у процесу припреме за школу. Игрane активности се организују у предшколским установама, јер су прилагођене узрасту и психофизичким карактеристикама дјеце. „Програмска концепција предшколског одгоја и образовања заснива се на идеји да дијете учи кроз игру, док учи игру, те на тај начин израста у активно и креативно биће, јер је игра и креативни чин“ (Копас- Вукашиновић, 2006, стр. 175).

### **Значај развоја говора предшколске дјеце**

#### ***Значај развоја говора***

Прије него што буде ријечи о развоју говора предшколске дјеце, потребно је подсјетити се шта заправо карактерише савремену наставу. Ракоњац (2020) у те карактеристике убраја:

- оријентисаност ка остварењу циљева и исхода;
- акценат на ученику и процесу учења;
- праћење успјеха засновано на праћењу нивоа остварености исхода.

У говору дјетета првенствено се појављују вокали а, е, и, о, у, а потом гутурали к, г, х. На крају, јављају се уснени сугласници м, б, п. Фаза разумијевања туђег говора наступа од шестог мјесеца. У предшколском васпитно-образовном процесу планирани програмски садржаји су усмјерени на развој способности комуникације, интересовања за писану ријеч, тумачење текстова, као и његовање говорних стваралачких способности дјетета. Кроз активности дјеца развијају говор, овладавају правилном артикулацијом гласова, богате ријечник и путем вјежби ослобађају ријечи од једног значења стварајући нове ријечи и гласовне промјене (Стакић и Маричић, 2018, стр. 370). Према Стакићу (2015) књижевни текст код дјеце предшколског узраста подстиче развој креативности и даје могућност да се у функцији развоја говора организују многе активности.

Наумовић (2002) у свом дјелу говори да је разговор први вид комуникације са дјецом и прилагођен је њиховим комуникационим могућностима и њиховој моћи схватања. Разговор је пратилац цјелокупне активности са дјецом предшколског узраста. Питања која се постављају кроз разговор доприносе подстрекивању дјеце на говор и говорно испољавање. Разликују се неприпремљен, свакодневни, припремљен и разговоросмишљен са одређеним циљем. Овдје се намеће питање везано за разлику између неприпремљеног и осмишљеног разговора, а она се огледа у томе да осмишљен разговор има своју тему, предмет, садржај, поступак, мјесто и вријеме, као и васпитно-образовне циљеве и задатке које је потребно реализовати кроз разговор.

Кроз комуникацију са другима дјеца предшколског узраста испољавају индивидуалне особине личности, развијају способност усменог изражавања, побошљавају језичко знање, ортоепско-граматичку правилност и реченичну структуру, правила постављања питања и давања одговора, разумљивост и стиклску функционалност вербалног изражавања.

### *Разговорне и језичке игре*

Игра је активност дјетета потребна за његов потпуни развој. Суштински се односина активност једне или више особа без обзира на узраст и не служи само за разоноду и испуњавање доколице, већ за задовољавање потреба дјетета. Према Спасићу (2021) језичке игре представљају посебан облик говорних вјежби у којима се комбинују примјена и кршење језичких правила и уобичајених семантичких веза. И ове игре, попут других игара, имају постављена правила, а реализују се као проширене или као вођене игре. У већини случајева се језички ниво узима као критеријум подјеле ових игара, те се тако разликују:

- фонолошке игре;
- морфолошке - лексичке;
- синтаксичке игре;
- игре ритма и риме;
- драмске игре.

Код развоја говора дјеце предшколског узраста, често се примјењују и говорне игре имитирања. Разговорне игре су врло погодне за рад са дјецом предшколског узраста. У активности везане за говор убрајају се разговор о сликама (васпитач показује слике и воде разговор са дјецом о њима), књижевноумјетничком дјелу и тексту. Од наведених, разговору о тексту је потребно посветити највећу пажњу. Разговор о књижевном дјелу треба да се заснива на игри као центру интересовања сваког дјетета, динамичности, очигледности и имагинацији. Суштински, циљ имплементације разговорних игара јесте да дјецу подстакну на дијалог, да његују особине правилног говора и језичко стваралаштво дјеце. Примјери игара у циљу развоја говора предшколске дјеце су (Ђорђевић и Милојевић, 2019):

- Разговор са плашљивим зецом – од дјеце се захтијева да замисле да воде разговор са плашљивим зецом.
- Разговор животиња.

Разговорне игре су врло погодне и за повезивање знања из различитих области. Васпитно-образовни рад на развоју говора почива на начелу да је дијете „носилац свог говорног развоја“. За проговарање није довољно то што дијете има урођене предиспозиције да научи језик, већ је за то кључна активна комуникација.

Говорна интеракција је потребна за даљи рад у развоју говора. У тој интеракцији, васпитач даје подршку дјетету да разумије лексичке и фразеолошке супституте за предмете и појаве који се налазе у његовом окружењу, чинећи то у игровним облицима (Јовановић, 2008). Према Милатовићу (2011) посебни задаци у прешколској настави се односе на

визуелне вјежбе, вјежбе у слушању, препричавање и причање, описивање, вјежбе артикулације, вјежбе дисања, разумијевање и усвајање појма гласа, ријечи и реченице. Успјешном рјешавању поменутих задатака доприноси употреба лутака о којој се такође говорити у раду.

Драмски израз је такође значајан, а односи се на бројне облике говорног изражавања код дјеце предшколског узраста када се догађаји представљају помоћу глуме. Драмске игре су креативне игре које се реализују путем ријечи, покрета и звука. Показале су се корисним у развијању правилног изражавања и богаћењу ријечника. Дјеца воле драмске игре, управо због тога што сви облици говорног израза подсећају на „кобајаги“ игре.

„Дјечији драмски израз се у највећем броју случајева уобличава у говорним интеракцијама импровизације, што омогућава да остваре једноставане, али обликоване драмске текстове, као стваралачке покушаје у којима се говор развија“ (Столић, 2019, 339).

### ***Примјена лутака у функцији развоја говора***

Лутке су врло погодно средство у активностима развоја говора. Оне се користе за мотивацију дјеце, за слушање различитих прича и пјесама, вјежбе артикулације и драматизације прича. Игре са лутком су по карактеру говорне игре. Посебно су примјетни позитивни утицаји оваквих игара на развој говора код дјеце која су слабије говорно активна. Посебно значајним у развоју говора су се показале тзв. гињол лутке чија се највећа вриједност огледа у томе да, „када се навуче на руку, онај ко управља њом није више сам и није само свој, већ његова рука испуњава унутрашњи простор лутке и на тај начин она добија живот“ (Лукић и Крстић, 2018, стр. 140).

Приликом употребе ових лутака у функцији развоја говора никако не би требало занемарити ни карактер који се кроз лутку презентује, као и сам говор који треба бити једноставан и изражајан. У тзв. средњем предшколском узрасту дјеца могу да праве своје лутке. Прије самог поступка креирања, дјеца могу испричати причу или осмислити текст. Дјеца старијег предшколског узраста су спретнија у креирању лутака и анимирању. Текстови који се користе у представама намијењеним за овај узраст имају већи број ликова.

### **Досадашња истраживања и закључци везани за учење језика кроз игру у активностима развоја говора предшколске дјеце**

Прегледом резултата на Google Академику приликом претраживања на тему „Учење језика кроз игру у активностима развоја говора предшколске дјеце“ наилази се на око 600 стручних радова у којима се директно или индиректно говори о поменутој теми. То говори о значају ове теме и заинтересованости аутора да се истом баве. Њиховим прегледом и одбацивањем дуплих радова, долази се до неколико најзначајнијих радова у којима су се аутори бавили овом темом, а о којима ће се говорити овом дијелу рада.

Васић (1968) је спровела истраживање које се тичало упоређивања изговора мушке и женске дјеце узраста од 3 до 4 године, 4 и 5 година и 5 и 6 година. Том приликом утврђено је да по питању артикулације нема великих разлика између узастопних узраста, али је примјетна тенденција да артикулација у сваком узрасту постаје боља, при чему се у најтеже групе гласова убрајају латерали, африкати и фрикативи.

Милијевић (2015) се бавио бројалицама у функцији развоја говора и говорног изражавања са посебном освртом на дјецу предшколског узраста. Поменути аутор је у свом истраживању дошао до закључка да њихова употреба убрзава прелазак из егоцентричног у социјализовани говор, брже претвара активни у пасивни рјечник и доприноси развијању правилног и логички повезаног говора.

Миливојчевић и Грчић (2016) су спровеле једногодишњи пројекат са циљем подстицања дјечијих говорних и стваралачких способности. Сврха пројекта била је анализа ефеката добијених употребом лутке у говорним, драмским, ликовним, музичким и плесним активностима у старијој групи вртића. Резултати истраживања су показали даје употреба лутке у значајној мјери допринијела развоју говора. Уочени су помаци по питању:

- боље међусобне комуникације;
- обogaћеног ријечника;
- спремности за стицање нових знања и
- развијене свијести о сопственим мислима.

Ауторке Стакић и Маричић (2018) су се бавиле поезијом Драгана Лукића као интегративним елементом развоја говора и математичких појмова у предшколском образовању и васпитању гдје на одабраним примјерима пјесама за дјецу скрећу пажњу на могућности интегрисања развоја говора и развоја математичких појмова у предшколском васпитању и образовању.

Ауторке на примјерима показују како исти поетски текст кроз лексичке и семантичке вјезбе омогућава откривање асоцијативних значењских веза и семантичког потенцијала ријечи и доприноси богаћењу активног ријечника, односно разумевања и активне употребе језика у комуникацији дјетета. У овом истраживању полази се од тога да садржаји из књижевности за дјецу представљају основу активности за развој говора у предшколском васпитању и образовању. У овом истраживању се истиче да нарочито поетски текст чини основу у учењу српског језика и богаћење лексике дјетета.

У истраживању које су спровели Клеменовић и Терзић (2018) дошло се до закључка да је међу васпитачима доминантно конвенционално схватање писмености, матурацијски модел разумевања развоја (чека се зрелост дјетета за описмењавање) и нормативан приступ (одређен узраст дјетета). Поменуте ауторе је забринула чињеница да у припремним групама има практичара који игноришу интересовање дјеце за свијет слова писменост, као и то да мали број њих наводи фонолошку свијест или развој говора као елементе који имају утицај на описмењавање.

Клеменовић и Терзић (2018) развој читања и писања описују као процес спонтаног настајања писмености при чему дјеца постепено и у временском редоследу стижу знања о писмености која поред развијеног говора обухватају елементе као што су:

1. концепт о слову, упознавање облика и функције слова, дјететову свјесност да слова и читање имају смисао и значење у свакодневном животу одраслих, препознавање слова (натписа) у контексту околине (сликовно читање), идеје о словима;
2. графичку свјесност (препознавање слова);

3. фонолошку свјесност;
4. свјесност асоцијативне везе глас-слово.

Ђорђевић и Милојевић (2019) су се бавиле разговорним играма које треба дадопринесу томе да се дјеца предшколског узраста, нарочито она даровита, додатно ангажују, усвајајући карактеристике доброг говора и поступке за његову ефикасну употребу у комуникативним и креативним дискурсима.

### Примјер активности за богаћење дјечјег рјечника

Као циљеви ове активности поред развоја говора могу се навести: уочавање пожељног модела односа у породици, дужности и неопходности поштовања у узајамним односима и изграђивање етичких норми. Сам ток активности огледа се у разговору на тему: „Моја породица“. Дјеца набрајају чланове породице и говоре о њиховим личностима. Васпитач потом казује причу „Три хљеба“.

Један радник је сваког дана куповао три хљеба. Једном га продавац упита:

- Зашто сваког дана купујеш три хљеба? Зар вас толико има?
- “Има и нема - одговори радник - ево како је то: један хљеб је за супругу и мене. Други дајем у зајам. Трећим враћим дуг.
- Не разумијем - завртио је главом продавац.
- Да, баш тако - одговори радник - један хљеб поједемо супруга и ја. Други поједу дјеца. То је на зајам. Трећи дајем старом оцу и мајци. Тако враћам оно што дугујем!

Кључна питања на која треба одговорити су следећа: О чему се говори у овој причи? Каква је породица о којој се прича?

Наредни ток активности треба да иде у правцу разговора са дјецом на тему шта је љубав:

- Љубав је кад све сви у породици воле.
- Љубав је када бринемо једни за друге.

Наредни корак је разговор о пословицама везаним за причу:

- Добро се добрим враћа.
- Памти па врати.

Са дјецом се разговара о свакој пословици појединачно, како би се изградиле одређене етичке норме.

## Закључак

Развој говора дјече треба бити заснован на усмјереним говорним подстицајим који треба да буду разноврсни како би се створила основа за даљи развој. Нормалан социјални контакт подразумијева ситуацију у којој дијете које говори може да изрази оно што му је у мислима. Особе, првенствено родитељи и васпитачи који то дијете слушају треба да разумију оно што жели да каже. Услове који ће подстаћи развој говора треба посматрати у ширем контексту, узимајући у обзир, поред личних особина дјетета, и емоционалну климу у којој дијете живи и укупне говорне подстицаје. Дobar говор је онај који је осмишљен, сврсисходан и правилан. Говор је тај који повезује све сегменте рада у предшколским установама. Оно што је погрешно јесте радити на развоју говора одвојено од активности дјетета које првенствено укључују игру као основну активност. Саме функције говора дјетета су уско повезане са његовим потребама у језичкој комуникацији. Активности и игре које се могу предузети у функцији развоја говора и богаћења дјечијег ријечника су бројне, а од креативности, стручности и посвећености васпитача овом послу у великој мјери зависи успјех ових активности и остварење главног наведеног циља - развој говора дјече предшколског узраста.

## Литература

- Ботуровић, М. (2001). *Методика развоја говора – уџбеник за студенте виших школа за образовање васпитача и васпитаче*. Шабац: Виша школа за образовање васпитача у Шапцу.
- Васић, С. (1968). *Говор вашег дјетета – приручник за васпитаче, учитеље, наставнике и родитеље*. Београд: Завод за издавање уџбеника Социјалистичке републике Србије.
- Ђорђевић, И., Келемен Милојевић, Љ. (2019). Разговорне игре за развијање и подстицање даровитости и креативности дјече предшколског узраста и ученика. Међународни научни скуп у Вршцу: Достигнућа и перспективе у образовању даровитих, 124-134, <[http://www.uskolavrsac.edu.rs/Novi%20sajt%202010/Dokumenta/Izdanja/24%20Okrugli%20sto/13%20-%20Djordev\\_Kelemen.pdf](http://www.uskolavrsac.edu.rs/Novi%20sajt%202010/Dokumenta/Izdanja/24%20Okrugli%20sto/13%20-%20Djordev_Kelemen.pdf)> 11.06.2022.
- Јовановић, С. (2008). *Говор и комуникација, методика развоја говора.а.* Шабац: ИКП Заслон.
- Клеменовић, Ј.У., Терзић, Д. (2018). Рана писменост из перспективе учитеља и васпитача. *Нова школа* бр. 11, 281-299.
- Копас-Вукашиновић Е. (2006). Улога игре у развоју деце предшколског и млађег школског узраста. *Зборник Института за педагошка истраживања*, вол 38., бр. 1., стр. 174-189
- Лукић, М., Крстић, К. (2019). Лутка као посредник у грађењу односа између дјетета, васпитача и родитеља. *Зборник радова са Четрнаесте конференције „Васпитач у 21. вијеку“* бр. 18. Алексинац: Висока школа за васпитаче струковних студија у Алексинцу
- Милатовић, В. (2011). *Методика наставе српског језика и књижевности у разредној настави*. Београд: Учитељски факултет.

- Милијевић, С. (2015). Бројалице у функцији развоја говора и говорног изражавања. *Наша школа* 4(1), 37-53.
- Миливојчевић, Т., Грчић, Т. (2016). Лутка у функцији развоја комуникације и стваралаштва дјецe предшколског узраста. *Кругови дјетињства* бр. 1. Нови Сад: Висока школа струковних студија за образовање васпитача.
- Наумовић, М. (2000). *Методика развоја говара: приручник за студенте виших школа за образовање васпитача и за васпитаче*. Пирот: Виша школа за образовање васпитача.
- Пети-Стантић, Анита, Велички, Владимира (2008). *Језичне игре за велике и мале*. Загреб: Алфа д.д.
- Ракоњац, Т. (2020). *Креативне идеје за наставу српског језика и креативности*. Београд: Креативни центар.
- Стакић, М. (2015). Улога и значај књижевног текста у образовању и васпитању дјетета предшколског узраста. *Зборник радова Учитељског факултета у Ужицу* бр. 17, 91–98.
- Стакић, М., Маричић, С. (2018). Поезија Драгана Лукића као интегративни елемент развоја говора и математичких појмова у предшколском образовању и васпитању. *Књижевност за дјецу у науци и настави* бр. 21, 369–385.
- Старц, Б., Чудина Обрадовић, М., Плеша, А., Профаца, Б., Летица, М. (2004). *Особине и психолошки увјети развоја дјетета предшколске доби – Приручник за одгојитеље, родитеље и све који одгајају дјецу предшколске доб*. Загреб: Голден маркетинг – Техничка књига
- Столић, Д. (2019). Драмски израз у говорном стваралаштву предшколаца. *Зборник радова са Четрнаесте конференције „Васпитач у 21. вијеку“* бр. 18. Алексинац: Висока школа за васпитаче струковних студија у Алексинцу.
- Спасић, Ј. (2021). *Језичке игре у говорном развоју – приручник за развој говора дјеце предшколског узраста*. Београд: Креативни центар.

Дaјaнa Pеrић

## LANGUAGE LEARNING THROUGH PLAY IN THE SPEECH DEVELOPMENT ACTIVITIES OF PRE-SCHOOL CHILDREN

*Abstract: The subject of this work is focused on speech development activities of preschool children through play. It is well-known that play is something that is typical for children and something from which they learn in the best and simplest way. Today, in use is so-called holistic approach when it comes to learning and development in preschool education. This approach implies numerous areas of knowledge, affecting various aspects of child's development. What should be emphasized at the very beginning is that a child's speech development is an extremely complex process. In order for it to take place properly, it is necessary for people in the child's*



*environment to be good speech models. The paper contains an overview of previous research on the topic of preschool children's speech development, as well as a proposal for specific activities. The paper also tries to point out the importance of language and speech games in the function of speech development, as well as the use of puppets in the function of speech development.*

**Keywords:** *speech, language, play, preschool age*